

De West-Vlaamse brouwerijen in de Belgische bierplas

foto: Patrick Holbeke

Vechten tegen de multinationale bierkaai

Jan-Bart Van In • hoofdredacteur

Op 1 januari 2014 telde West-Vlaanderen 28 (overwegend kleine) brouwerijen. Dat zijn er beduidend minder dan 50 jaar geleden maar wel een stuk meer dan het dieptepunt in 1991. Deze bierproducenten presteren goed, groeien, investeren en zijn steeds meer actief op internationale markten, maar hun aandeel in de totale Belgische bierplas is en blijft marginaal. De West-Vlaamse exportscore ligt ook onder het nationale gemiddelde.

Bier is voor ons land een wezenlijk deel van onze cultuur, een gastronomisch symbool en een internationaal marketing- en exportinstrument. Toch drinken de Belgen zelf steeds minder bier. Het verbruik van bier daalt in ons land al meer dan een kwarteeuw. Cijfers uit de jaarverslagen van de nationale beroepsorganisatie **Belgische Brouwersbond (Belgian Brewers)** leren dat de bierconsumptie in ons land in 1980 nog 13 miljoen hectoliter (hectoliter = 100 liter) bedroeg. In 2013 was dat binnenlands verbruik gedaald tot 8,023 miljoen hectoliter (= 62%). Dat is een terugval van **38%** op ruim 30 jaar tijd (*zie Tabel 1*).

Ook in 2013 was er opnieuw een afkalving van het biergebruik met 2,5 procent in vergelijking met 2012. Het gemiddelde verbruik per hoofd van de bevolking daalde van 131 liter in 1980 naar **72 liter** in 2013. Die neergang heeft vooral te maken met een verminderde consumptie van bieren in het horecacircuit, de

Tabel 1

Kerncijfers Belgische brouwerijen evolutie 1980 - 2013

Jaartal	Aantal brouwerijen	Productie in 1.000 hl	Exportvolume in 1.000 hl	Belgische bierconsumptie in 1.000 hl
1980	121	14.291	2.315	12.945
1990	94	14.141	2.752	12.037
1995	102	14.528	4.608	10.513
1999	109	14.575	5.072	10.206
2000	112	14.734	5.474	10.064
2001	114	14.966	5.857	9.986
2002	115	15.696	6.539	9.901
2003	115	15.650	6.738	9.935
2004	120	17.270	8.700	9.560
2005	124	17.270	8.810	9.480
2006	126	18.310	10.110	9.370
2007	126	18.570	10.600	9.140
2008	132	17.800	9.880	8.790
2009	138	18.010	10.220	8.680
2010	144	18.120	10.610	8.440
2011	154	18.570	11.090	8.570
2012	164	18.751	11.686	8.227
2013	171	18.069	11.073	8.023

BRON 1: cijfers over productievolume, export en bierconsumptie: Belgian Brewers, jaarverslagen

BRON 2: evolutie van het aantal brouwerijen: Zythos vzw

opmars van alternatieve dranken zoals wijnen en zoete dranken en de trend naar minder alcoholgebruik in het algemeen. Het zijn vooral de klassieke pilsbieren die in de verdrukking zitten.

In diezelfde periode 1980-2013 klom de productie van Belgische bieren op van 14,2 miljoen hectoliter naar **18,07 miljoen hectoliter**. Dat is een groei van 31%.

Export troef

De verklaring voor deze paradox (meer productie en minder verbruik) vinden we terug in de exportcijfers: tussen 1980 en 2012 steeg het volume aan bier, dat in ons land werd gebrouwen maar in het buitenland werd gedronken, van 2,3 miljoen hectoliter naar **11,7 miljoen hectoliter (hl)**. Zie tabel 1. Dat is dus maal vijf op een tijdsperiode van 30 jaar. Het jaar **2006** was het historische kantelmoment waarin voor het eerst meer Belgisch bier werd geëxporteerd dan in het binnenland gedronken.

In 2013 kende het exportvolume voor het eerst in vele jaren een beperkte terugval van 11,7 hectoliter (in 2012) naar 11,07 hl. Dit als gevolg van een forse stijging (van 75% tot 160%) van de accijnzen op bier in **Frankrijk**, onze belangrijkste exportmarkt. De Belgische brouwersbond heeft de Belgische regering overtuigd om hierrond twee klachten in te dienen bij de Europese Commissie, dit onder meer vanuit de vaststelling dat de wijnproductie grotendeels wordt gespaard van deze Franse accijnsverhoging.

In 2012 was het exportaandeel binnen de totale Belgische bierproductie opgeklommen tot het historische record van **62%** (61,3% in 2013).

De 16 grootste West-Vlaamse brouwerijen daarentegen halen samen gemiddeld een exportscore van 34% (zoals blijkt uit onze bevraging (zie verder pagina 9) en blijven dus fors onder het hoge nationale gemiddelde van 62%. Dat laatste cijfer wordt uiteraard fel beïnvloed door de opgedreven exportcapaciteit van de grote multinationale spelers InBev en Alken-Maes.

Come back

Een andere markante trend is de evolutie van het **aantal brouwerijen**. Die waren

meer dan een eeuw lang in vrije val. Die uitdunning hield aan tot in het begin van de jaren '90 van de vorige eeuw. In 1900 telde ons land nog ruim 3.000 lokale brouwerijen en in 1945 waren nog meer dan 600 bierproducenten actief. Het historische dieptepunt viel in 1991 toen er nog amper 92 brouwerijen in werking waren. Dat was het gevolg van een proces van schaalvergroting en concentratie bij de industriële brouwerijen, met als koptrekker de groep Interbrew. Die is vandaag bekend als **InBev Belgium** (met als grootste binnenlandse merken Stella, Jupiler, Leffe en Hoegaarden) de Belgische motor van de mondiale groep Anheuser-Busch InBev, de nummer één op de wereldbiermarkt. InBev heeft dan ook een marktaandeel van 56% in de Belgische bierconsumptie en van ruim 27% in de binnenlandse bierproductie. Ook de groep **Alken-Maes** (met merken als Maes, Affligem en Grimbergen), vandaag een onderdeel van het grote Nederlandse concern Heineken, was de jongste decennia zeer actief in de overname en sluiting van lokale brouwerijen. Deze twee multinationale spelers hebben samen een dominante positie op de Belgische biermarkt.

Sinds het midden van de jaren '90 van de vorige eeuw zit het aantal brouwerijen weer in de lift als gevolg van de opmars van een nieuwe generatie kleine lokale actoren (vaak microbrouwerijen) die streek- en/of speciale bieren brouwen. Dat fenomeen zet zich nog verder door want volgens de jaarlijkse inventarisatie van **Zythus vzw**¹, de ijverige en goed gedocumenteerde vereniging van Belgische bierconsumenten, telde ons land eind 2013, **171 brouwerijen**.

Dat zijn er 41% meer dan in 1980, toen

ons land 121 installaties telde. Deze opmerkelijke remonte kent recent een versnelling met een nettoaanwinst van zo maar even **33** nieuwe kleinschalige vestigingen in de periode 2010-2013.

Het begrip *'brouwerij'* definiëren we hier als een brouwsite (groot of klein) die beschikt over een eigen brouwinstallatie die erkend is door de Belgische dienst accijnzen. Dit in tegenstelling tot de zogenaamde bierfirma's, die wel over eigen merken beschikken maar hun bieren elders laten brouwen.

Ook West-Vlaanderen kent heropleving

De grote trends die we zien op de Belgische biermarkt, manifesteren zich ook in de West-Vlaamse geledingen van de sector. De Noordzeeprovincie kende eveneens een forse uitdunning van de rangen in de periode 1900-1983. In 1946 was de kustprovincie nog **139** brouwsites rijk. In 1983 was het aantal West-Vlaamse bierproducenten teruggevallen op 19 bedrijven. **Zie Tabel nr. 2**

¹ **Zythus vzw** is de nationale vereniging van bierproevers met zetel in Genk. De organisatie overkoepelt een waaier van lokale verenigingen van actieve bierliefhebbers. In West-Vlaanderen telt de vereniging 5 lokale bierclubs. Het doel van de vzw is het bewaren en bevorderen van de Belgische biercultuur. Dit gebeurt onder meer door de organisatie van projecten die de Belgische bieren en hun smaken promoten. Zythus verzamelt en verstrekt ook objectieve informatie over de Belgische brouwerijen en hun producten en streeft naar erkenning van Belgisch bier als onderdeel van onze cultuur, brouwerijtraditie, levensstijl en gastronomie. Een werkgroep Bier volgt de situatie en de evoluties bij de brouwerijen en bierfirma's op en registreert deze gegevens. Hierrond werkt Zythus samen met de nationale brouwersvereniging Belgian Brewers. www.zythus.be; www.belgianbrewers.be

Tabel 2: Evolutie van het aantal brouwerijen in België per provincie 1983-2013

De Waalse en Brusselse brouwerijen zijn hierin niet opgenomen

JAAR	PROVINCIE					
	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Antwerpen	Limburg	Vlaams-Brabant	Totaal België
1983	19	19	8	4	27	100
1990	19	18	6	6	24	94
1991	19	18	6	6	22	92
1992	20	17	5	5	22	93
1993	20	18	6	5	20	95
1994	21	16	5	4	20	98
1995	21	16	5	4	22	102
1996	23	17	7	4	22	108
1997	22	17	7	4	23	110
1998	22	17	6	5	23	111
1999	22	16	7	5	24	109
2000	23	18	7	5	24	112
2001	22	18	7	5	24	114
2002	22	18	6	5	24	115
2003	19	18	5	5	23	115
2004	19	18	5	5	23	120
2005	20	18	6	5	23	124
2006	20	18	6	5	24	126
2007	19	18	7	5	25	126
2008	20	20	8	6	27	132
2009	20	22	7	6	30	138
2010	22	22	8	6	30	144
2011	24	24	11	8	30	154
2012	28	24	11	11	30	164
2013	28	23	11	12	33	171

BRON: Zythos vzw

Vanaf 1994 is er een voorzichtige aanzet tot heropleving die resulteert in een nieuwe situatie met 23 brouwerijen in het jaar 2000 en heel recent (sinds 2010) zette die trend zich afgetekend door met de start van een achttal nieuwe kleinschalige brouwinstallaties. Daardoor staat de teller voor West-Vlaanderen eind 2013 op **28 brouwerijen** een netto-aanwinst van **9** in vergelijking met 1983. In die periode van 30 jaar zijn er (volgens de registraties van Zythos vzw) 20 nieuwe brouwerijen opgestart en 11 gestopt. *Hun namen vindt u in de **tableteditie** van dit artikel.*

Als we de West-Vlaamse situatie op 1 januari 2014 (tabel 2) toetsen aan de overige provincies, dan blijkt dat West-Vlaanderen de **Belgische nummer 2** is in aantal brouwerijen met 28 vestigingen op een Belgisch totaal van

171. Dit na bierbastion Vlaams-Brabant dat 33 actoren rijk is.

De kustprovincie ontsnapt ook niet aan het fenomeen van de schaalvergroting: de drie grootste regionale brouwerijen (**Van Honebrouck uit Ingelmunster, De Brabantere uit Bavikhove en Omer Vander Ghinste uit Bellegem**) staan in 2013 in voor **61%** van het totale West-Vlaamse volume aan bierproductie.

Klein bier van hier

Het productievolume van alle West-Vlaamse brouwers samen is maar een fractie van de totale Belgische bierplas. Dat blijkt duidelijk uit **grafiek 1**.

Uit een bevraging bij de 16 grootste West-Vlaamse bedrijven blijkt dat deze in 2013, **529.500 hectoliter** aan diverse bieren hebben bereid (inclusief het

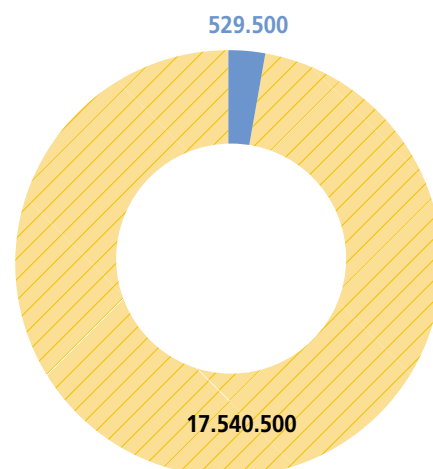
brouwvolume van de trappisten van Westvleteren). Dat is amper **3%** van de totale Belgische bierproductie, die volgens de cijfers van de nationale beroepsorganisatie Belgian Brewers op **18 miljoen** hectoliter lag.

Het marginale marktaandeel van de West-Vlamingen binnen de totale Belgische brouwersfamilie, is te verklaren door het feit dat de grote dominante actoren (InBev, Alken-Maes, Brouwerij Martens, Brouwerij Palm, Brouwerij Haacht en Duvel-Moortgat) allemaal buiten West-Vlaanderen gevestigd zijn. Deze zes koplopers produceren samen 10,6 miljoen hectoliter bier, dat is 56% van het totale Belgische brouwvolume. Maar ook als we het aandeel van die zes grote brouwerijen aftrekken van het Belgische totaal en dat saldo (8,1 miljoen hectoliter) vergelijken met het West-Vlaamse volume (= 529.500 hectoliter) dan blijft het West-Vlaamse aandeel steken op amper 7%. Nochtans is West-Vlaanderen de derde grootste provincie in ons land qua bevolking en herbergt de Noordzeeprovincie het tweede grootste aantal brouwerijen.

Als we de Belgische brouwerijen rangschikken volgens het criterium 'financiële omzet' blijkt opnieuw dat het aandeel van de West-Vlaamse ondernemingen

Grafiek 1

Aandeel van de West-Vlaamse brouwers in het totale Belgische brouwvolume (in hl) in 2013

■ Belgische brouwerijen zonder W-VI
■ West-Vlaanderen (3%)

daarin gering is. Slechts drie West-Vlaamse brouwers (Van Honsebrouck, De Brabandere en Omer Vander Ghinste) hebben een plaats onder de 30 grootste inlandse bierproducenten. Ze zijn respectievelijk goed voor de 11^e, 14^e en 16^e positie in die ranking. *Zie tabel in onze tableteditie.* Ze spelen dus mee in de nationale competitie maar niet aan de kop van het peloton. Samen staan ze in 2012 voor een verkoopcijfer van ruim 56 miljoen euro en dat vertegenwoordigt amper 2,7% van de gezamenlijke omzet van de Belgische top 30. Als we het aandeel van de zes dominante brouwerijgroepen (inclusief hun dochterbedrijven) uit deze nationale top 30 wegfilteren, dan stijgt het aandeel van de West-Vlaamse top 3 wel significant naar 17%.

Met dank aan Yannick Maekelberg (bachelor Howest) en aan Casimir Elsen van Zythos vzw voor het onderzoekswerk. ■

Conclusie: small is beautiful in de West-Vlaamse brouwketels

- De West-Vlaamse brouwerijen hebben geen leidende noch stuwende rol gespeeld in de concentratie en de schaalvergroting die zich voltrok binnen de Belgische biersector in de jongste halve eeuw. De grote overname-manoeuvres gebeurden vooral door spelers van buiten de provincie (InBev, Alken-Maes, Haacht en Palm) terwijl de West-Vlaamse brouwerijen zelf vaak een overnameprooi waren of zich als gesloten familiebedrijf toelegden op een geografisch beperkte rol. Significante recente voorbeelden van de uitdunning van de rangen in de Noordzeeprovincie zijn de overname van het legendarische **Rodenbach** door Palm in 1998 en de acquisitie van **brouwerij Louagie** uit Kortemark (met als sterproduct Hapkin) door Alken-Maes in 2002. Dat maneuver mondde snel uit in de sluiting van de brouwerij op de markt in Kortemark. De succesvolle Brugse brouwerij **De Gouden Boom** (Brugs Tarwebier) kwam in 2003 in handen van Palm Breweries, die de productie in Brugge in het najaar van 2004 stil legde. Nog een onfortuinlijk wapenfeit in de West-Vlaamse brouwerijkroniek was het faillissement van **Riva (Liefmans Breweries)** uit Dentergem in december 2007. Deze onderneming was toen nog werkgever voor 50 medewerkers (verspreid over twee sites) en brouwde in Dentergem een jaarvolume van circa 50.000 hectoliter waarmee zij tot de West-Vlaamse top 5 in de sector behoorde.
- Het exportaandeel van de vandaag nog actieve West-Vlaamse bedrijven gaat in stijgende lijn, maar ligt beduidend onder het nationale gemiddelde. Het zijn immers opnieuw de grote multinationale brouwerijgroepen die het voortouw nemen in de exportpolitiek.
- De brouwers in de kustprovincie kozen dus overwegend voor 'small is beautiful' wat zich vandaag ook weer vertaalt in de opkomst van een nieuwe bonte generatie microbrouwerijen.